

Warszawa, dn. 12 maja 2023 r.

dr hab. Ewa Dzedzic, prof. SGH
Zakład Badań nad Gospodarką Turystyczną
Kolegium Gospodarki Światowej SGH

**RECENZJA DOROBKU PRZEDŁOŻONEGO PRZEZ DR. KRZYSZTOFA SAŁĘ W
POSTĘPOWANIU O NADANIE STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO W
DYSCYPLINIE EKONOMIA I FINANSE**

Przedmiot i podstawa formalna recenzji

Podstawą opracowania niniejszej recenzji jest uchwała Komitetu Naukowego Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach z dn. 23 lutego 2023 r. o powołaniu komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr. Krzysztofowi Sali w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse. Zgodnie z art. 219 ustawy z dn. 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce przedmiotem oceny jest wskazanie, czy dorobek naukowy Habilitanta stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny. Przedłożony do oceny dorobek obejmuje:

- 1) monografię „Hotelarstwo unikatowe w Polsce. Uwarunkowania rozwoju” wykazaną jako osiągnięcie, o którym mowa w ustawie;
- 2) 10 artykułów dołączonych do wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego;
- 3) wykaz osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych.

W recenzji przedstawiono ocenę przedłożonego dorobku w aspekcie jego wkładu w dyscyplinę ekonomia i finanse.

Ogólna charakterystyka dorobku

Uwzględniony we wniosku dorobek publikacyjny Habilitanta obejmuje 78 publikacji. Składa się z 2 monografii (jedna z nich to opublikowana rozprawa doktorska), 39 artykułów w czasopiśmie, 34 rozdziałów w monografiach i 3 redakcji naukowych. Wśród wymienionych pozycji 12 zostało przygotowanych we współautorstwie. Tematyka publikacji jest dość zróżnicowana i obejmuje:

- zagadnienia dotyczące turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem hotelarstwa,
- zagadnienia polityki przemysłowej i ekologicznej, w tym transportu oraz źródeł energii;
- polityki społeczno-ekonomicznej, przede wszystkim w aspekcie rozwoju społeczno-gospodarczego i bezpieczeństwa ekonomicznego.

Znaczna część publikacji dotyczy zagadnień analizowanych na poziomie lokalnym lub regionalnym.

Do wniosku załączono 10 artykułów, z których 6 poświęcono problematyce związanej z hotelarstwem: czterech dotyczących percepcji kosztów jakości w hotelach unikatowych, jednej dotyczącej hoteli loftowych oraz jednej na temat wpływu pandemii COVID-19 na zarządzanie jakością w hotelach historycznych. W pozostałych 4 artykułach omówiono różnorodne zagadnienia związane z rozwojem lokalnym: perspektywy hutniczej linii szerokotorowej w Polsce, relacje między Szczecinem i Berlinem, przedsiębiorczość w gminie Karpacz oraz wpływ przemysłu na sytuację społeczno-gospodarczą i środowisko przyrodnicze gminy Kleszczów.

Monografia przedłożona jako znaczące osiągnięcie liczy 390 stron i składa się z 4 rozdziałów, wstępu i zakończenia, bibliografii oraz aneksu zawierającego formularze ankiet wykorzystanych w badaniach oraz zestaw tabel korelacyjnych.

Informacja na temat aktywności naukowej zawiera pełny spis publikacji, dane na temat aktywności naukowej w innych uczelniach i instytucjach oraz dane na temat projektów badawczych i działań w zakresie popularyzacji nauki.

Ocena wkładu monografii w dyscyplinę ekonomia i finanse

W recenzji ocenie poddano następujące zagadnienia:

- określenie przedmiotu badań i sformułowanie pytań badawczych;
- strukturę monografii i zastosowane metody badawcze;
- zakres realizacji zadeklarowanego w autoreferacie wkładu do dyscypliny ekonomia i finanse.

Przedmiotem rozważań przedstawionych w monografii jest hotelarstwo unikatowe, zdefiniowane jako obiekty zabytkowe, nie będące członkami międzynarodowych sieci hotelarskich, posiadające ograniczoną liczbę i specyficzną aranżację pokoi, zakwalifikowane

do kategorii 4 lub 5 gwiazdek. Hotele te podzielone zostały na butikowe i historyczne (s. 9). Z uwag zamieszczonych we wstępie wynika, że przedmiotem zainteresowania są przede wszystkim obiekty na terenie Polski, a adresatem monografii są turyści, ewentualnie studenci i osoby zarządzające takimi obiektami (s. 10). Podstawowe pytanie badawcze to ustalenie, czy usługi oferowane przez hotelarstwo unikatowe są w stanie sprostać wymaganiom współczesnego rynku turystycznego i rozszerzyć krąg osób zainteresowanych pobytem w takich hotelach (s. 10). Hipoteza badawcza została sformułowana na s. 11: „...*opiera się na przypuszczeniu, że usługi świadczone przez hotelarstwo unikatowe w Polsce mogą stanowić jego ważny segment. Dalszy rozwój jest silnie uzależniony od czynników wpływających na popyt turystyczny, a więc o charakterze obiektywnym i subiektywnym*”.

Wybór przedmiotu badań jest subiektywną decyzją badacza, niemniej wskazane byłoby uzasadnienie, dlaczego hotelarstwo unikatowe może być interesującym przedmiotem badań z zakresu ekonomii i finansów i jakich konkretnie zagadnień mogą one dotyczyć. Ogólnikowe stwierdzenia o rynku i popycie nie spełniają tej roli, zwłaszcza, że zostały sformułowane w sposób odpowiadający bardziej badaniom marketingowym niż ekonomicznym. Stwierdzenia nazwane hipotezą badawczą są ogólnikowe i z tego powodu trudne do weryfikacji.

Wskazane przez Habilitanta metody badawcze obejmowały metody statystyczne wykorzystujące wyniki badań własnych i dane zastane, analizę materiałów źródłowych i przegląd literatury przedmiotu z zakresu ekonomii i zarządzania.

Rozważania przedstawione w monografii zostały ujęte we wstępie, zakończeniu i 4 rozdziałach zatytułowanych:

1. Charakterystyka rynku turystycznego
2. Hotele butikowe
3. Hotele historyczne
4. Analiza empiryczna wyników badań własnych

Rozdział 1 zawiera ogólne informacje o rozwoju rynku turystycznego i hotelarstwa, przede wszystkim w ujęciu historycznym i w dużym stopniu jest powtórzeniem informacji dostępnych w wielu innych opracowaniach. Poza ogólnym omówieniem pojęcia rynku turystycznego nie zawiera żadnych odwołań do koncepcji ekonomicznych, które sytuowałyby prezentowane w monografii badania w obszarze dyscypliny ekonomia i finanse. Zaprezentowany zbiór danych przedstawiony jest w chaotyczny sposób, bez wskazywania jakich rodzajów turystyki (krajowa, międzynarodowa) dotyczą przytaczane liczby lub cytaty.

Brak pogłębionej interpretacji wykorzystanych danych, dotyczy to np. wpływów z turystyki (międzynarodowej?, tabela 4), które podawane są w miliardach USD bez wskazania, czy są to wpływy w cenach stałych, czy bieżących, co ma wpływ na interpretację indeksów ich dynamiki. Podrozdział na temat wpływu trendów konsumenckich na rynek turystyczny nie zawiera żadnej systematycznej analizy jakościowej lub ilościowej wspomnianych trendów, nie uwzględnia też nowszych publikacji i opracowań na ten temat – obszernie omówione publikacje pochodzą z lat 80. ubiegłego wieku i początków obecnego stulecia. W podrozdziale wprowadzono pojęcie klasy wyższej jako podstawowej grupy osób korzystających z hoteli unikatowych, ale bez precyzyjnego określenia zakresu tego pojęcia i próby operacjonalizacji w odniesieniu do rynku usług hotelarskich. Podobnie podrozdziały poświęcone hotelarstwu są opisem słabo powiązanych faktów i nie poruszają żadnych zagadnień, które stanowiłyby punkt odniesienia do badań nad hotelami unikatowymi w zakresie właściwym dla dyscypliny ekonomia i finanse.

Rozdziały 2 i 3 zostały poświęcone omówieniu działalności (tytuły tych rozdziałów nie precyzują, jakie konkretnie zagadnienia są przedmiotem analizy) odpowiednio hoteli butikowych i historycznych. Ich treść wypełniają opisy poszczególnych hoteli w Polsce i na świecie, przedstawianych według trudnej do zidentyfikowania logiki. Wspomniane opisy dotyczą historii, lokalizacji, zakresu usług itp., nie zawierają natomiast żadnych danych, które mogłyby być wykorzystane do analiz ekonomicznych. Jedynym wyjątkiem są wzmianki o wysokich kosztach inwestycji i kosztach jednostkowych świadczonych usług. Zagadnienia te nie są jednak przedmiotem systematycznego przeglądu literatury, materiałów źródłowych lub oryginalnych badań, a są jedynie luźno cytowanymi wzmiankami.

Rozdział 4 zawiera wyniki badań własnych Habilitanta, jednak w tytule rozdziału nie sprecyzowano, jaki był ich cel lub zasadnicza treść. Badanie zostało przeprowadzone wśród właścicieli/menedżerów hoteli butikowych i historycznych oraz klientów tych obiektów. We wszystkich przypadkach próba badawcza była niewielka i nie spełniała wymogów reprezentatywności. Narzędziem badawczym była ankieta składająca się z pytań zamkniętych i półotwartych. Jej przedmiotem była ocena perspektyw rozwoju badanej grupy hoteli w Polsce oraz oczekiwania klientów. Treść badania ma charakter zbliżony do sondażu rynkowego, a opracowanie jego wyników sprowadza się do prostego opisu statystycznego. Brak informacji na temat przesłanek wyboru metody badawczej, zastosowanej konstrukcji kwestionariusza i jego treści, a także odniesień do badań innych autorów. Ze względu na zastosowanie w przeważającej części kwestionariusza pytań zamkniętych nie wykorzystano szansy na przeprowadzenie badania eksploracyjnego, które mogłoby wzbogacić wiedzę na temat

uwarunkowań działalności hoteli unikatowych w Polsce. Rozdział kończą rozważania na temat uwarunkowań rozwoju hotelarstwa unikatowego, Są to luźne uwagi, nie poparte żadnymi analizami materiałów zastanych bądź pierwotnych.

Monografia napisana jest w sposób chaotyczny, pozbawiony konsekwencji w odniesieniu do stosowanej terminologii (np. definicje hotelu butikowego pojawiają się na s. 9, 103, 116) oraz sposobu prezentacji omawianych zagadnień. Używane są ogólnikowe pojęcia, jak „organizacje hotelarskie”, podczas gdy są to podmioty o zróżnicowanym statusie organizacyjno-prawnym i zakresie pełnionych funkcji, i co za tym idzie, wpływie na działalność zrzeszonych hoteli. Brak sprecyzowania kluczowych pojęć: sieci hotelowej, koncernu, marki. Używane jest sformułowanie „członkostwo w sieci”, „członkostwo w mediach społecznościowych”, gdzie to „członkostwo” może oznaczać różne rodzaje powiązań i spełniać różne funkcje w odniesieniu do działalności hotelu. Ogólnie treść monografii wskazuje na słabe opanowanie wszystkich wskazanych przez Habilitanta we wstępie metod badawczych.

Podstawowym problemem jest jednak brak osadzenia monografii w koncepcjach stosowanych w ekonomii i finansach. Brak kontekstu teoretycznego ilustruje analiza bibliografii, w której jedynie 12 pozycji ma w tytule zagadnienia ekonomiczne lub związane z zarządzaniem. Trudno wskazać model, udokumentowane wnioski o charakterze teoretycznym, które byłyby efektem zaprezentowanych w monografii rozważań lub badań, co jest zadaniem badań w ekonomii i mogłoby stanowić wkład w tę dyscyplinę. Podobnie brak odniesień do zagadnień będących przedmiotem badań w zakresie finansów.

Reasumując stwierdzam, że przedłożona monografia nie spełnia wymogu wkładu w dyscyplinę ekonomia i finanse.

Ocena pozostałego dorobku naukowo-badawczego oraz współpracy z otoczeniem

Do wniosku dołączono 10 artykułów, 6 w języku polskim i 4 w języku angielskim. Artykuły w języku angielskim dotyczą zagadnienia percepcji kosztów jakości w hotelach butikowych i historycznych. Podstawową metodą badawczą była ankieta skierowana do właścicieli/kadry zarządzającej, powielana w kolejnych artykułach. Dwa z wymienionych opracowań dotyczą tego samego obiektu, zadeklarowano w nich zastosowanie metody analizy przypadków, jednak poza wynikami ankiety nie zamieszczono informacji o wynikach obserwacji i analizy dokumentów. O kosztach jakości traktuje także jeden artykuł w języku polskim. Wszystkie wymienione artykuły zostały opracowane według podobnego schematu, a

sposób ujęcia problemu badawczego odpowiada bardziej podejściu stosowanemu w naukach o zarządzaniu niż ekonomii lub finansach. Ich cechą wspólną jest także ograniczone wykorzystanie literatury przedmiotu do przygotowania koncepcji badania i dyskusji wyników.

Spośród pozostałych artykułów 4 dotyczą różnych zagadnień związanych z rozwojem regionalnym lub lokalnym i jeden dotyczący hoteli loftowych. Wszystkie artykuły cechuje opisowe podejście do zagadnienia i brak szerszego kontekstu teoretycznego.

Oceniane artykuły w języku angielskim to publikacje konferencyjne oraz jeden artykuł zamieszczony w czasopiśmie „Ekonomia i Prawo”. Spośród artykułów w języku polskim cztery opublikowano w „Pracach Komisji Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego”, po jednym w „Horyzontach Polityki” i w czasopiśmie „Przedsiębiorczość – Edukacja”.

Dorobek publikacyjny dr. K. Sali jest ilościowo znaczący i tematycznie zróżnicowany, jednak jego ocenę obniża niewielka liczba cytowani (63 w Google Scholar) oraz brak publikacji w czasopismach z Impact Factor.

Habilitant nie był członkiem żadnego komitetu redakcyjnego, wykazał też tylko jedną publikację, której był recenzentem.

Habilitant wykazał się znaczną aktywnością w zakresie udziału w konferencjach, biorąc udział w kilkudziesięciu konferencjach, głównie krajowych, ale także międzynarodowych. Tematyka i charakter konferencji były zróżnicowane w zakresie tematyki, w 7 przypadkach Habilitant był także członkiem komitetu organizacyjnego.

Jeśli chodzi o zaangażowanie w projekty badawcze, to było ono ograniczone i obejmowało przede wszystkim badania w ramach subwencji na utrzymanie potencjału badawczego. Habilitant był albo kierownikiem, albo wykonawcą tych projektów. Ponadto uczestniczył w dwóch projektach międzynarodowych i jednym krajowym, dotyczących innowacji i zrównoważonego rozwoju. Obecnie również jest zaangażowany w międzynarodowy projekt o charakterze badawczo-dydaktycznym. Ogólnie dr K. Sala wykazuje duże zaangażowanie w popularyzowanie wyników badań (udział w licznych konferencjach) oraz we współpracę międzynarodową.

Podsumowując, dorobek naukowy dr. Krzysztofa Sali jest ilościowo znaczny i bardzo zróżnicowany tematycznie. Na podstawie analizy tytułów publikacji, a także lektury artykułów przedłożonych w ramach wniosku można stwierdzić, że tylko częściowo odnosi się do dyscypliny ekonomia i finanse, nie może być zatem uznany za istotny wkład w jej rozwój.

W zakresie współpracy z otoczeniem gospodarczym i społecznym Habilitant wykazał współpracę z innowacyjną organizacją Fab lab Małopolska.

Wnioski końcowe

Na podstawie przedstawionego przeglądu dorobku dr. K. Sali stwierdzam, że oceniany dorobek w niewielkim stopniu odpowiada tematyce i standardom badań w zakresie ekonomii i finansów i tym samym nie spełnia wymagań zawartych w przytoczonych we wstępie aktach prawnych i nie upoważnia do ubiegania się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie ekonomia i finanse.

E. Wójcik